

Myndighetenes tilrettelegging for etablering av rensetiltak i kulturlandskapet

Av Johan Kollerud

Johan Kollerud er ansatt ved Landbrukspolitisk avdeling, Seksjon Miljø, Landbruksdepartementet

Innlegg på Norsk Vannforenings fagtreff 22. april 1996

Om landbrukspolitikken

Landbrukets kulturlandskap er en vesentlig del av kulturlandskapet omkring oss og som vi setter stor pris på. Landbruket har stor betydning for kulturlandskapet og dette gjenspeiles også i målene for landbrukspolitikken. Et hovedmål gjelder miljø og arealforvaltning. Det heter bl.a.

– kombinere næringsvirksomhet i landbruket med omsynet til natur, kultur og miljø med sikte på ei bærekraftig utvikling.

I delmålene heter det bl.a :

- forureining av vatn og luft og skadeleg verknad av kjemiske plantemiddel, gjødsel og andre innsatsfaktorer.

– syte for biologisk mangfold, landskap og kulturverdiar med sikte på å dekke samfunnet sine behov for miljøbaserte råvarer, oppleving og kunnskap.

- legge til rette for et variert kulturlandskap med god fordeling mellom dyrka og udyrka mark.

Om økologiske rensetiltak

Økologiske rensetiltak bidrar på flere måter til å nå målene, spesielt

- forurensningsmessig hensyn
- kulturlandskapsmessig hensyn

Fangdammer, vegetasjonssoner og miljøplantinger regner vi som svært positive tiltak og som høyst aktuelle miljøtiltak i et utvidet miljøbegrep.

Forsøk har vist at disse tiltakene er effektive tiltak for redusert forurensning. Det er kostnadseffektive tiltak. Imidlertid tror vi at disse tiltakene, iallefall foreløpig, vil ha et begrenset omfang, og at de derfor vil ha relativt liten betydning målt som reduserte tilførsler til Nordsjøbassenget. Det er derimot de lokale effekter som er viktigst.

Fangdammer, vegetasjonssoner og miljøplantinger har imidlertid også andre kvaliteter og verdier som harmonerer med Landbruksdepartementet's strategi for videreutvikling av tiltak, sett i lys av et utvidet miljøbegrep. Tiltakene har ikke bare forurensningsmessig be-

tydning, men har også stor betydning for kulturlandskap og opplevelseskvalitet, og har betydning for flora, fauna og biologisk mangfold. Dette er verdier som i økende grad blir vektlagt.

I forbindelse med jordbruksoppgjørene er det bl.a. uttalt at miljøplantinger og økologiske rensetiltak (MØR-tiltak) kan ha en betydelig positiv effekt på nitrogenavrenningen fra jordbruket og bør derfor få økt vekt fremover. Videre er det sagt at MØR-tiltakene er viktige bidrag i kulturlandskapsarbeidet og bør også vurderes i en slik sammenheng.

Ld har en todelt strategi for å nå målene mht til miljøplantinger og økologiske rensetiltak

- Bevaring av eksisterende verdifulle områder
- Etablering av nye anlegg

Virkemidler for å nå målene

Bevaring av eksisterende verdifulle områder

* Generelle krav til AK-tillegget (areal og kulturlandskapstillegget) (Omfatter bl.a krav om bevaring av kantsoner, restarealer, åkerholmer, rydningsrøyser, steingjerder o.l. og forbud mot bekkelukking, kanalisering og planering).

- * Ny jordlov (av 12.5.95) med forskrifter
- Forskrift om nydyrking mm (under utarbeidelse)
 - Forskrift om bygging av veger for landbruksformål (under utarbeidelse)
 - Forskrift om miljøvennlige driftsformer (på sikt)

(Det kan dessuten nevnes at det i løpet av året vil være utarbeidet verneplaner for våtmarker i alle fylker).

Etablering av nye anlegg

- * Forskning og utvikling (her står Jordforsk sentralt)
- * Utprøving i storskalaforsøk-prosjekter (fylkesvise prosjekter rundt i landet)- (Rogaland, Østfold, Akershus, Buskerud, Vestfold, Sør- og Nord Trøndelag m.fl)
- * Økonomiske virkemidler :
 - Investeringstøtte til miljøtiltak i jordbruket (jfr neste kapittel.)
 - Tekniske miljøtiltak (bl.a. åpning av lukka avløp)
 - MØR-tiltak (fangdammer, vegetasjonssoner og leplanting)
 - Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (dammer mm)
 - Fritak for investeringsavgift på miljøinvesteringer

(Det er fremmet forslag om fritak for investeringsavgift på fangdammer. Dette er foreløpig et forslag som har vært til høring fra Finansdepartementet, og som vi regner med vil bli avklart noe senere.)

* Informasjonsmaterieil

Vi arbeider også for å få frem aktuelt informasjonsmaterieil om disse tiltakene.

Dette er nye tiltak for bønder, rådgivere såvel som for forskningen og forvaltningen, og vi tror det er nødvendig med godt informasjonsmaterieil for å få god tilslutning ;

- Veileder for planlegging og bygging av fangdammer og vegetasjonssoner
- Veileder for miljøplantinger og leplantinger
- Lysbildeserie om miljøplantinger og leplantinger, med teksthefte
- Overheadserie om miljøplantinger og leplantinger.
- Regionkurs om MØR-tiltak (1996/1997).

Investeringsstøtte til miljøtiltak i jordbruket - MØR tiltak.

Oppslutning om ordningen i 1994-95

Tilskudd til tekniske miljøtiltak ble innført i 1988 og dette åpnet for å gi tilskudd til vegetasjonssoner og fangdammer med 30 % tilskudd.

I forbindelse med en større omlegging av tilskuddsordningen i 1994, hvor ordningen ble hetende investeringsstøtte til miljøtiltak, ble disse tiltakene, sammen med leplanting, skilt ut som en egen del av ordningen (MØR-tiltak). For å stimulere til økt omfang av tiltakene med fangdammer, vegetasjonssoner og miljøplantinger og for å understreke den betydningen en mener disse tiltakene har så ble det fastsatt en høyere tilskudds-% for disse tiltakene. Det er nå anledning til å gi 60 % tilskott til enkelttiltak og 70 % tilskott til fellestiltak.

De første årene, før omleggingen, ble det gitt tilskudd til relativt få anlegg, men det ble gitt tilskudd til noen vegetasjonssoneanlegg. I perioden 1988-1994 ble det gitt tilskudd til 40 vegetasjonssoner, og det ble gitt ca 200 000 i

tilskudd (med 30 % tilskudd av kostnadsoverslaget) (Eventuelle fangdammer som ble støttet er inkludert i disse tallene)

Etter omlegging av ordningen i 1994 har vi bedre statistikk. Denne viser følgende fordeling på vegetasjonssoner og fangdammer :

	Antall saker		Tilskudd i 1000 kr	
Tilskudd	1994	1995	1994	1995
Vegetasjonssoner	0	7	0	56
Fangdammer	10	16	261	1035

Oppsummering

Vi ser nå miljøarbeidet langt sterkere i en næringsmessig sammenheng og knytter det opp til annet arbeid som næringsutvikling og konkurransestrategi. Vi må tenke mest mulig helhetlig. Miljøtiltakene må sees i en større sammenheng, og blir dermed ennå viktigere.

Kulturlandskapstiltak (og MØR-tiltak) vil kunne ha en viktig rolle i dette arbeidet.

Som sagt er MØR-tiltakene høyt prioriterte tiltak som myndighetene ønsker økt omfang av, og hvor en forsøker å legge forholdene tilrette for at dette skal kunne skje, på forskjellig vis. Tiltakene er viktige i utviklingen av et robust og bærekraftig landbruk. Den siste tiden har det også blitt fokusert på uttrykket kretsløpsbasert jordbruk - dvs et jordbruk hvor næringsstoffene i størst mulig grad sirkulerer innen systemet og hvor minst mulig av disse stoffene leker ut. Også i denne sammenheng vil

MØR-tiltakene kunne spille en viktig rolle.

Vi tror MØR-tiltakene vil ha betydning som forurensningshindrende tiltak, hvor en fanger opp næringsstoffer. Effekten av vegetasjonssoner og fangdammer som forurensningsmessig tiltak vil særlig kunne ha betydning lokalt. Tiltakene viser god kostnadseffektivitet. Vi tror imidlertid at tiltakene mht til forurensning først og fremst må karakteriseres som viktige supplerende

tiltak. MØR-tiltakene vil trolig ha minst like stor verdi, eller større, mht betydning for kulturlandskap og opplevelsesverdi, biologisk mangfold, flora og fauna etc.

Myndighetene vil følge opp utviklingen på området (bla. blir det i disse dager etablert et program for overvåking av kulturlandskapet), med vurdering av tiltak og virkemidler.

Disse tiltakene vil fortsatt ha høy prioritet framover.